

Kooste kolmannen sektorin toimijoiden ehdotuksista oppimisen tuen toimenpideohjelmaksi

27.5.2022

Koosteen laadintaan ovat osallistuneet seuraavat tahot:

ADHD-liitto

Aivoliitto

Autismiliitto

Datero

Erilaisten oppijoiden liitto

Helsingin seudun erilaiset oppijat

Kuntoutussäätiön Oppimisen tuen keskus

Niili Mäki Instituutti

Suomen CP-liitto

Suomen Kielipolku SLI

Läpi elämän jatkuvan oppimisen tuen vahvistamisen lähtökohtana on tutkimustieto, kokemus ja huoli siitä, että ne lapset, nuoret ja aikuiset, joilla on erityisiä oppimisen haasteita, jäävät usein vaille tarvitsemaansa tukea. Oppimista hankaloittavat yleisimmin oppimisvaikeudet (lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, matematiikan vaikeus, hahmottamisen vaikeus) ja neuropsykiatriset vaikeudet (kuten keskittymisen ja tarkkaavuuden, toiminnanohjauksen, itsesäätelyn, aistitiedon käsittelyn, kommunikaation ja vuorovaikutuksen vaikeudet) sekä kielelliset erityisvaikeudet. Jatkossa näistä haasteista käytetään kokoavaa käsitettä *oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeudet*.

Toimenpideohjelman tarkoitus on vahvistaa sitä, että mahdollisimman yhtäläiset oppimisen edellytykset toteutuvat valtakunnallisesti koko koulutusjärjestelmässä neuvolasta/varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin ja muuhun aikuiskoulutukseen äidinkielestä, asuinpaikasta tai tuen tarpeesta riippumatta:

- kasvatusta- ja opetushenkilöstöllä on riittävä tieto, ymmärrys ja osaaminen oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksista, jotta he osaavat kohdata kunkin lapsen, nuoren ja aikuisen yksilöllisesti ja tarjota hänelle oikea-aikaisesti oikeanlaista tukea,
- oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen tarpeet tunnustetaan,
- oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuki muodostaa oppiasteelta toiselle siirryttäessä yhtenäisen, katkeamattoman jatkumon,
- sekä fyysiset että digitaaliset oppimisympäristöt tukevat kaikkien oppijoiden oppimista ja joustavat tarpeen mukaan,
- kasvatusta- ja opetushenkilöstöllä on riittävästi aikaa toteuttaa tarvittava tuki ja seurata sen vaikuttavuutta.

Tavoitteena on, että toimenpideohjelma toteutetaan seuraavan hallituskauden aikana.

Keskeisenä osana oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tukea vahvistetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tuetaan kasvuympäristöjä. Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuki rakennetaan lapsen ja nuoren kohdalla yhteistyössä perheen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa. Lapsen oppimiselle annetaan hänen yksilöllisesti tarvitsemansa aika.

Lasten, nuorten ja aikuisten ymmärrystä erilaisuudesta, erilaisuuden kokemuksesta ja sen seurauksista, oppimisen vaikeuksista sekä tuen tarpeista vahvistetaan.

Alla on ehdotuksia toimenpidekokonaisuuksiksi, joihin liittyvät mahdolliset lainsäädännön, resurssien ja toimintakulttuurin muutostarpeet on koottu taulukoihin.

Toimenpidekokonaisuuksien toimeenpanosta vastaavat viime kädessä varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät sekä ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Niiden työikäisten osalta, jotka eivät kuulu koulutusjärjestelmän piiriin, toimeenpanosta vastaavat **X-organisaatiot**.

1 Oppimisen vaikeuksien erityinen huomioiminen

Lapsiin, nuoriin ja aikuisiin, joilla on oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia, kiinnitetään erityistä huomiota, ja heitä tuetaan yhdenvertaisen oppimisen polun turvaamiseksi neuvolasta korkeakouluihin ja aikuisopetuksessa. Tämä on huomioitava kaikilla eri tasoilla kansallisissa määräyksissä, ohjeissa, suosituksissa ja käytänteissä.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	Oppimisen ja koulunkäynnin/opiskelun riittävä tuki ja tuen toimeenpano vahvistetaan kaikessa lainsäädännössä.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM
Resurssit	Ks. muut kohdat.	
Toimintakulttuuri	Oppimisen ja koulunkäynnin/opiskelun vaikeudet otetaan huomioon kansallisissa ja alueellisissa määräyksissä, ohjeissa, suosituksissa ja käytänteissä.	Kansalliset ja alueelliset päättäjät

2 Tutkimusperustaisuus

Huolehditaan siitä, että käytössä olevat oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksien tunnistamisen ja tuen tarpeen arvioinnin (ml. standardoidut seulat/yksilötestit) sekä tuen menetelmät ja välineet varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ja muuhun aikuiskoulutukseen perustuvat tutkimukseen.

Toimenpideohjelman käynnistymisen tueksi tehdään tilasto- ja tutkimuskatsaus. Tilastointia ja tutkimuksellista seurantaä kehitetään siten, että erilaisia tutkimustoja tarvitsevien ja saavien oppilaiden/opiskelijoiden opintojen sujumista ja hyvinvointia sekä työllistymistä on mahdollista seurata säännöllisesti.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	-	-

Resurssit	Rahoitus tutkimusperustaisten arviointi- ja tukimenetelmien kehittämiseen ja ylläpitämiseen.	OKM/OPH, STM/THL, TEM
	Rahoitus menetelmien hankintaan ja käyttökustannuksiin.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Rahoitus säännöllisten tilasto- ja tutkimuskatsausten toteutukseen.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
	Koulutus tutkimusperustaisten menetelmien käyttöön huomioidaan omana painopisteenään opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
Toimintakulttuuri	Tutkimusperustaisten menetelmien käyttöä tuetaan ja vahvistetaan kansallisella ohjauksella.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM

3 Erialaisten oppijoiden kokemustieto ja osallisuus

Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia kokevia lapsia, nuoria ja heidän huoltajiaan kuullaan suunnitelmallisesti heidän kokemuksistaan koulunkäynnistä/opiskelusta ja tuen merkityksestä.

Myös oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia kokevia aikuisia kuullaan suunnitelmallisesti heidän kokemuksistaan opiskelusta/työelämästä/arjesta ja tuen merkityksestä.

Kokemustietoa kootaan ja käytetään nykyistä enemmän kehittämisessä, ammattihenkilöstön koulutuksissa ja tuen toteutumisen arvioimisessa.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	-	-
Resurssit	Barometrityyppisten kokemustietokoosteiden tuottaminen.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM
Toimintakulttuuri	Lasten, nuorten ja huoltajien kokemuksia kuullaan ja käytetään kehittämisessä, koulutuksissa ja tuen toteutumisen arvioinnissa.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Oppimisen vaikeuksia kokevien aikuisten kokemuksia kuullaan ja käytetään kehittämisessä, koulutuksissa ja tuen toteutumisen arvioinnissa.	? (ks. kohta 11)

	Kokemustietoa kootaan ja käytetään kehittämisessä, ammattihenkilöstön koulutuksissa ja tuen toteutumisen arvioimisessa.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM
--	---	-------------------------------------

4 Oppimisen arviointi, tuki ja tuen vaikuttavuuden seuranta

Tuen suunnittelu ja toteutus perustuvat tuen tarpeen tunnistamiseen. Oppilaalle ja opiskelijalle annettun tuen vaikutuksia seurataan ja arvioidaan säännöllisesti, ja tukitoimenpiteitä säädetään sen pohjalta. Tällainen ns. tukivastemalli otetaan kansallisesti käyttöön varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella.

Perustaitojen (lukeminen, kirjoittaminen, matematiikka) minimitavoitetasolle luodaan arviointikriteerit, ja ne toimivat osaltaan tuen tarpeen indikaattoreina.

Tuen kolmiportaisen mallin (yleinen-tehostettu-erityinen tuki) toteuttamiseen käytännössä lisätään ohjausta ja tukea varhaiskasvatuksessa uuden varhaiskasvatuslain mukaisesti. Esi- ja perusopetuksessa toimitaan elokuun lopussa julkaistavan opetus- ja kulttuuriministeriön Oikeus oppia -työryhmän loppuraportin sisältämien suositusten suuntaisesti. Yleisen tuen toteutusta vahvistetaan ja tuen portaiden kriteerejä selkeytetään. Selvitetään tuen kolmiportaisen mallin tarve ja soveltuvuus toisella asteella. Toisella ja korkea-asteella tuen asteittaista toteuttamista lisätään ohjauksella ja täydennyskoulutuksella.

Tiedonkulku ja yhtenäisen tuen jatkumo varmistetaan kaikissa koulutuspolun nivelvaiheissa yhteistyössä huoltajien ja moniammatillisen verkoston kanssa.

Ammatillisessa koulutuksessa lisätään lähiopetusta ja pedagogista osaamista. Osaamista erilaisen oppijan kohtaamisessa ja tukemisessa lisätään työpaikoilla, joissa opiskelijat suorittavat harjoittelu- ja työssä oppimisen jaksoja.

Oppimisen tuen välineet, kuten digitaaliset apuvälineet ja muut oppimisen apuvälineet, sekä ohjaus niiden käyttöön tarjotaan jokaiselle niistä hyötyvälle. Kaikilla oppiasteilla on mahdollisuus osoittaa osaamista joustavasti eri tavoilla. Ylioppilaskirjoituksissa, näyttötutkinnoissa ja muissa vastaavissa sekä pääsykokeissa opiskelijoilla on oikeus omien tarpeidensa mukaisesti käyttää osaamisen osoittamista helpottavaa TVT-teknologiaa.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	Tukivastemallin periaate määritellään lakiin nykyistä vahvemmin.	OKM
	Perusopetuslakia täsmennetään oppimisen ja koulunkäynnin tuen sisältöjen osalta. Uudistetaan ja yhtenäistetään toisen ja kolmannen asteen koulutuksen lainsäädäntöä siten, että oppilaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaava tuki jatkuu yhtenäisenä perusopetuksen jälkeen. Lainsäädäntömuutosten taustaksi selvitetään tuen kolmiportaisen mallin tarve ja soveltuvuus toisella asteella. Tuen järjestämisen vastuutahon tulee olla selkeä myös toisella ja kolmannella asteella.	OKM

	Selvitetään sujuvan tiedonkulun varmistamisen edellyttämät lainsäädännön muutostarpeet.	OKM, STM, tietosuojavaltuutetun toimisto
	Oikeus oppimisen fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön ja niiden käytön ohjaukseen opiskelun tukena määritellään lakiin.	OKM, STM, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
	Oikeus fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön osaamisen osoittamisessa määritellään lakiin.	OKM, STM, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
	Korkeakouluopiskelijoiden oikeus oppimisen tukeen määritellään lakiin.	OKM, STM
Resurssit	Koulutus tukivastemallin käyttöön huomioidaan omana painopisteensä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH
	Selvitetään mahdolliset muut tukivastemallin käyttöön liittyvät lisäresurssitarpeet (mm. menetelmät ja välineet).	OKM
	Rahoitus S2-oppilaiden/opiskelijoiden oppimisen vaikeuksien tunnistamisen, tuen tarpeen arvioinnin ja tukimenetelmien kehittämiseen ja ylläpitämiseen.	OKM/OPH, STM/THL, aikuisten osalta myös TEM
	Rahoitus riittävän opinto-ohjauksen toteuttamiseen.	Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Koulutus oppimisen fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käytön ohjaukseen huomioidaan omana painopisteensä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH
	Ammatillisten opettajien pedagogisen osaamisen lisääminen huomioidaan omana painopisteensä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH
	Ammatillisen lähiopetuksen lisäämiseksi selvitetään tarve ammatillisten opettajien lisärekrytoinneille.	OKM
Toimintakulttuuri	Opiskelun kuormittavuutta ja itseohjautuvuutta vähennetään.	OKM/OPH / valtion ohjaus, opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Tukivastemalli otetaan käyttöön varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.	OKM/OPH / valtion ohjaus
	Vahvistetaan yleisen tuen toteutusta kaikilla	Varhaiskasvatuksen

	oppiasteilla.	sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Huolehditaan sujuvasta tiedonkulusta koulutuspolun nivelvaiheissa.	Sivistys- ja sote-toimi, varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Ohjataan oppilaita/opiskelijoita oppimisen fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön oppimisen/opiskelun tukena	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Ohjataan oppilaita/opiskelijoita fyysisten ja teknologisten/digitaalisten apuvälineiden käyttöön osaamisen osoittamisessa	Opetuksen ja koulutuksen järjestäjät / valtion ohjaus
	Korkeakouluopiskelijoille toteutetaan matalankynnyksen oppimisen ja opiskelun tukea.	Yliopistot ja korkeakoulut / valtion ohjaus
	Osaamista työssäoppijoiden (toinen aste ja ammattikorkeakoulut) ohjaukseen lisätään työpaikoilla	OKM/JOTPA, aikuisten osalta myös TEM, työnantaja- ja työntekijäjärjestöt
	Kehitetään ammatillisen kuntoutuksen ja tuetun opiskelun malleja toiselta asteelta eteenpäin.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM /kehittämistyöryhmä
	Koulutuksen saavutettavuutta ja esteettömyyttä seurataan säännöllisesti.	OKM

5 Ammattihenkilöstön osaaminen

Koko lasten ja nuorten kanssa työskentelevän kasvatus- ja opetusalan henkilöstön (opettajat, ohjaajat, avustajat) osaamista vahvistetaan sekä peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksissa.

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstön peruskoulutuksessa varmistetaan, että tutkinto antaa riittävät valmiudet tukea oppilaita, joilla on oppimisen, koulunkäynnin tai opiskelun vaikeuksia.

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstölle järjestetään täydennyskoulutusta tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tukemisesta.

Kasvatus- ja opetusalan sekä terveydenhoidon henkilöstön osaamista vahvistetaan erilaisten oppijoiden ymmärtävässä ja kunnioittavassa kohtaamisessa. Osaamista vahvistetaan myös lausuntojen ja muiden dokumenttien kirjoittamisessa siten, että niissä keskitytään taitojen, tuen tarpeen ja ratkaisujen kuvaamiseen.

Kasvatus- ja opetusalan henkilöstön saavutettavuusosaamista vahvistetaan siten, että henkilöstö osaa opetuksessa ja oppimateriaaleissa huomioida erilaiset oppijat.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	-	-
Resurssit	Henkilöstön osaamisen lisääminen otetaan huomioon omana painopisteenään jo peruskoulutuksessa sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, STM/THL
	Oppimisen ja koulunkäynnin/opiskelun vaikeuksiin liittyvää osaamista vahvistetaan YTHS:ssä ja muussa terveydenhuollossa.	STM/THL
Toimintakulttuuri	Kolmannen sektorin osaamista hyödynnetään perus- ja täydennyskoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa.	Eduskunnan erilaisten oppijoiden tukiryhmä

6 Moniammatillinen yhteistyö

Tuen toteutuminen varmistetaan moniammatillisissa tiimeissä, jotka toimivat osana varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten käytännön arkea. Moniammatillisuutta vahvistetaan huolehtimalla riittävästä koulu-/opintopsykologien, toimintaterapeuttien, puheterapeuttien ja lääkärien saatavuudesta.

Sivistys- ja sote-toimi tekevät tiivistä yhteistyötä lasten ja nuorten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Eri toimijoiden/organisaatioiden välisen yhteistyön väliset esteet tunnistetaan. Palvelut ja kuntoutuspolut kehitetään lapsen, nuoren ja perheen näkökulmasta sujuviksi ("yhden luukun periaate"). Yhteinen tavoite sekä tuen keinot määritellään selkeästi, ja lapselle/nuorelle nimetään vastuuhenkilö, joka koordinoi palveluita ja kuntoutusprosessia.

Sivistys- ja sote-toimien yhteistyön organisoiminen uusilla hyvinvointialueilla antaa mahdollisuuden uudenlaisen toimintakulttuurin luomiseen. Keskeistä on, että OKM ja STM ja aikuisten osalta myös TEM yhdessä seuraavat lainsäädännön toimeenpanoa ja tekevät siitä selvityksen heti, kun se on mahdollista.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimivuutta seurataan, ja siihen tehdään siihen tarvittaessa muutoksia.

Resurssien osalta selvitetään tarve kouluttaa lisää sote-alan ammattilaisia ja/tai rekrytoida lisää henkilöstöä.

7 Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä lapsen/nuoren tuen tarpeiden arvioinnissa ja tuen suunnittelussa varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Yhteistyön menetelmiä ja tukea rakentavaan – kunnioittavaan ja voimavaroja ja luottamusta kasvattavaan – vuoropuheluun kehitetään.

Huoltajat saavat tietoa oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksista, ja heitä tuetaan lapsen/nuoren oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisessa kotona.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	-	-

Resurssit	Huomioidaan omana painopisteenään jo peruskoulutuksessa sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH, varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
Toimintakulttuuri	Kolmannen sektorin osaamista hyödynnetään huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

8 Oppimisympäristöt

Fyysiset: Varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin varmistetaan, että oppimisympäristöt sopivat kaikille oppijoille. Opetusjärjestelyt ja ryhmäkoot joustavat oppijoiden tarpeen mukaan, ja pienryhmäpaikkoja on riittävästi niitä tarvitseville.

Digitaaliset: Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittämisessä ja valinnassa sekä digitaalisissa ympäristöissä toteutettavassa opetuksessa saavutettavuus ja kaikkien oppijoiden tarpeet otetaan huomioon.

Varmistetaan, että oppimisympäristöt ovat fyysisesti, sosiaalisesti ja emotionaalisesti turvallisia ja esteettömiä kaikille oppijoille. Vahvistetaan erilaisia oppijoita tukevia pedagogisia oppimisympäristöjä.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	Selvitetään oppimisympäristöjä (fyysinen, digitaalinen, sosiaalinen, emotionaalinen) koskevan lainsäädännön muutostarpeet.	OKM, STM
Resurssit	Uusien oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon myös oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun vaikeuksia kokevien oppijoiden tarpeet.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Selvitetään tarve henkilöstön lisäkrytoinneille opetusjärjestelyiden joustavuuden ja pienryhmäpaikkojen riittävyyden varmistamiseksi.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
	Oppimisympäristöt huomioidaan omana painopisteenään jo peruskoulutuksessa sekä opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatuissa määrärahoissa.	OKM/OPH/JOTPA, STM
Toimintakulttuuri	Oppimisympäristöjen suunnittelussa ja toteutuksessa kuullaan kasvatus- ja opetusalan henkilöstöä, kolmannen sektorin toimijoita sekä lapsia, nuoria ja huoltajia.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

	Kiinnitetään erityistä huomioita varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten käytänteisiin ja toimintakulttuuriin, jotta ne varmistavat sosiaalisesti ja emotionaalisesti turvallisen oppimisympäristön.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät
--	--	--

9 Valtion ohjaus ja valvonta

Oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuen yhdenvertaisen toteutumisen varmistamiseksi vahvistetaan kansallista ohjausta kaikilla oppiasteilla. Tuen toteuttamista seurataan ja valvotaan. Toteutumista vahvistetaan informaatio- ja tulosohjauksella. AVI:en ennakoivaa valvontaroolia ja tarkastusoikeuksia vahvistetaan.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjille määritellään sanktiot tuen järjestämisen laiminlyömisestä.

	Muutostarve	Vastuutaho
Toimintakulttuuri	Luodaan kansallinen ohjaus- ja valvontamalli varhaiskasvatuksen ja koulutuksen toteuttamiseen.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM /kehittämistyöryhmä
Lainsäädäntö	Ennakoiva valvonta, epäkohtiin puuttuminen ja nykyistä laajempi tarkastusoikeus määritellään lakiin. / Selvitetään tarve varhaiskasvatuksen ja opetuksen valvontaan liittyvälle laille.	OKM, STM
	Selvitetään mahdollisuus oppilasasiamiesjärjestelmän luomiseen.	OKM, STM
	Selvitetään kannustimien ja/tai sanktioiden käyttökelpoisuus ja mahdolliset vaikutukset.	
Resurssit	Rahoitus AVI:en lisäresursointiin ennakoivan valvonnan ja tarkastusten toteuttamiseksi.	OKM, STM

10 Kolmannen sektorin rooli

Tuen kehittämisessä ja toteuttamisessa hyödynnetään nykyistä enemmän kolmannen sektorin asiantuntemusta ja kokemusasiantuntemusta. Kolmannen sektorin toteuttama tuki voi olla matalan kynnyksen tukea oppilaitoksissa sekä oppilaille/opiskelijoille että henkilöstölle ja huoltajille/perheille.

Kolmannen sektorin resursoinnista huolehditaan pitkäjänteisesti.

	Muutostarve	Vastuutaho
Lainsäädäntö	-	-
Resurssit	Rahoitus kolmannen sektorin toimijoiden pitkäjänteisen työn varmistamiseksi.	OKM, STM, aikuisten osalta myös TEM, hyvinvointialueet/

		kunnat
Toimintakulttuuri	Kolmannen sektorin asiantuntijuuden ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä lisätään toiminnan kehittämisessä.	Kansalliset ja alueelliset päättäjät
	Kolmannen sektorin toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä lisätään matalan kynnyksen tuen toteutuksessa.	Varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjät

11 Työikäisten oppimisen tuki

Tehdään selvitys ja yhteenveto kansainvälisistä ja kotimaisista hyvistä käytänteistä sekä kootaan tutkimusnäyttöä työikäisten oppimisen tuesta oppimisen vaikeuksissa.

Suunnitellaan ja kehitetään aikuisten/työikäisten erilaisiin tavoitteisiin ja elämäntilanteisiin sopivia oppimisen ja opiskelun tuen palveluja aikuiskoulutukseen, työelämään, työterveyshuoltoon ja TE-/sote-palveluihin. Tämä edellyttää kehittämistyöryhmän asettamista. Työryhmässä tulee olla mukana koulutuksen järjestäjien edustus, työnantaja- ja työntekijäjärjestöt ja kolmannen sektorin toimijoita.

	Muutostarve	Vastuutaho
Toimintakulttuuri	Selvitetään työikäisten oppimisen ja opiskelun tuen tarpeet sekä suunnitellaan ja luodaan kansallinen malli tuen toteuttamiseksi.	TEM, OKM, STM / kehittämistyöryhmä
Lainsäädäntö	Selvitetään mallin edellyttämät lainsäädännön muutostarpeet. Päivitetään lainsäädäntöä vastaamaan paremmin aikuisten oppijoiden tarpeisiin esimerkiksi lisäämällä erilaisia valmentavia tuen muotoja opiskeluetuuksiin (opintotuki, aikuiskoulutustuki) tai työolosuhteiden järjestelytukeen. Ks. tarkemmin nykyisestä lainsäädännöstä ja muutosehdotuksista taulukon alla.	
Resurssit	Selvitetään mallin edellyttämä resurssitarve.	